

ЄФРЕМОВА КАТЕРИНА ВІКТОРІВНА

кандидатка юридичних наук, старша наукова співробітниця, доцентка кафедри фінансового права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого
ORCID 0000-0002-1917-9691

ДЕМЕНКО ОЛЕКСАНДР ЄВГЕНОВИЧ

доктор юридичних наук, старший дослідник, доцент кафедри фінансового права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого
ORCID 0009-0005-4992-9907

ДАМІРЧИЄВ МУШФІК ІСКЕНДЕР ОГЛИ

доктор юридичних наук, професор, доцент кафедри фінансового права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого
ORCID 0000-0002-9734-7988

УДК 347.73

DOI 10.37772/2518-1718-2026-2(54)-18

ФІНАНСОВО-ПРАВОВА ПРИРОДА ПРИМУСОВО ВИЛУЧЕНИХ АКТИВІВ ДЕРЖАВИ-АГРЕСОРА

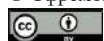
Статтю присвячено дослідженню фінансово-правової природи публічних доходів, що формуються у результаті примусового вилучення та використання активів держави-агресора, її резидентів та пов'язаних осіб. Наразі у фінансовому праві відсутня єдина концептуальна модель, яка б чітко визначала правову природу, структуру та бюджетну класифікацію таких специфічних неподаткових надходжень. Це створює суттєві ризики фрагментарності бюджетного обліку, неузгодженості повноважень органів влади та правової вразливості цих коштів перед вимогами державного суверенного імунітету в іноземних юрисдикціях. У роботі проаналізовано ознаки таких активів як унікального виду неподаткових надходжень публічно-примусового характеру. Доведено, що примусово вилучені активи держави-агресора володіють чотирма унікальними фінансово-правовими маркерами, які визначають їхню правову природу: 1) публічно-примусовий характер; 2) безоплатність та безкомпенсаційність; 3) деліктно-компенсаційна першопричина; 4) цільовий характер використання. Детально розкрито структуру та кваліфікацію зазначених доходів за трьома основними каналами: національне примусове вилучення, прибутки від управління замороженими активами за кордоном (windfall profits) та міжнародні кредитні механізми під заставу доходів (ERA Loans).

Автори доходять висновку, що з огляду на специфічну деліктно-компенсаційну природу та суворий цільовий вектор видатків, ці надходження мають суттєві відмінності від класичних податків, штрафів чи традиційних репарацій. Обґрунтовано доцільність законодавчого закріплення у Бюджетному кодексі України окремої категорії «санкційно-компенсаційні доходи» для забезпечення прозорості їхнього обліку та цільового використання.

Ключові слова: фінансове право, публічні фінанси, публічні доходи, вилучені активи держави-агресора, бюджет, правовий режим, правове регулювання, неподаткові надходження.

Постановка проблеми. Наслідком збройної агресії РФ проти України стало не лише колосальне руйнування інфраструктури, житлового фонду та вітчизняної промисловості, але й запровадження безпрецедентного за масштабом режиму санкцій з боку міжнародної спільноти проти агресора. Блокування

та арешт активів країни-агресора, її центрального банку, державних компаній, а також наближених до політичного режиму приватних осіб та олігархів за кордоном загальним обсягом близько 300 млрд доларів США суверенних активів та десятків мільярдів доларів приватних активів актуалізували гостру пра-

вову дискусію щодо законності та справедливості таких заходів. Ця дискусія стосується не лише самого факту замороження активів як тимчасового заходу тиску, але й юридичних механізмів їх примусового вилучення та використання як джерела фінансування відбудови України.

Наразі у фінансовому праві відсутня єдина концептуальна модель, яка б чітко визначала правову природу, структуру та бюджетну класифікацію таких специфічних неподаткових надходжень. Сьогодні перед державою Україна та її міжнародними партнерами стоїть фундаментальний виклик: трансформувати вилучені суверенні та приватні активи держави-агресора у легітимні публічні доходи. Вивчення фінансово-правової природи та структури таких надходжень є критично важливим науково-практичним завданням. Воно дасть змогу не лише розробити дієвий механізм бюджетної інтеграції вилучених коштів усередині країни, але й створити вагоме юридичне підґрунтя для подолання концепцій державного суверенного імунітету в іноземних юрисдикціях.

Метою статті є розкриття фінансово-правової природи примусово вилучених або відчужених активів держави-агресора як унікального виду неподаткових надходжень публічно-примусового характеру, аналіз їхньої внутрішньої структури, а також визначення їхніх ключових відмінностей від інших традиційних джерел формування публічних фінансів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Попри надзвичайну актуальність для України теми визначення фінансово-правової природи публічних доходів, що формуються у результаті конфіскації активів держави-агресора, її резидентів та пов'язаних осіб для подальшого їх прозорого використання, наразі є дуже мало досліджень про класифікацію, бюджетний облік і цільове призначення таких примусово вилучених активів (Захаров С. В. [1, 2]). Увага учених більше концентрується на можливості конфіскації російських активів для відбудови України (Яковюк І. В. і Туренко А. Ю. [3]), міжнародно-правових аспектах вилучення заморожених активів держави-агресора (Пинда Н. Т. [4]) та використанні заморожених активів як інструменту примусових репарацій (Хутор Т., Карнаух Б., Климосюк А., Рябченко Т. [5]).

Виклад основного матеріалу. Примусово вилучені або відчужені активи рф та її резидентів не можуть бути повноцінно класифіковані в межах класичних бюджетних надходжень. Їхнє виникнення та інтеграція у публічні фінанси мають специфічну юридичну основу. Правовий статус таких активів сьогодні вагається між класичним конфіскованим майном та майном, яке тимчасово передане державі у розпорядження [1]. Стягнення та подальша капіталізація цих активів володіють чотирма унікальними

фінансово-правовими маркерами, які визначають їхню правову природу, а саме: 1) публічно-примусовий характер; 2) безоплатність та безкомпенсаційність; 3) деліктно-компенсаційна першопричина; 4) цільовий характер використання.

Розглянемо більш детально кожен характеристику. Так, публічно-примусовий характер розкривається в тому, що акумуляція таких активів здійснюється винятково на основі одностороннього владного рішення держави. В Україні правовою основою для цього є акти Верховної Ради України (зокрема, Закон України № 2116-IX «Про основні засади примусового вилучення в Україні об'єктів права власності Російської Федерації та її резидентів» [6]), Укази Президента України, рішення Ради національної безпеки і оборони (РНБО) та відповідні рішення Вищого антикорупційного суду (ВАКС) у санкційному провадженні на підставі Закону України «Про санкції» [7]. Такий спосіб мобілізації повністю виключає цивільно-правовий паритет сторін, договірний характер або добровільність внеску. У міжнародній практиці прецедент *Dalston Projects Ltd & Eugene Shvidler v. Secretary of State for Transport* (рішення Спеціального суду з санкцій (UKSC/2024/0055) про затримання моторної яхти «Phi» 2024 року [8], кінцевим бенефіціарним власником якої є Сергій Науменко, громадянин і резидент росії, на підставі Положення Великобританії 2019 року щодо Росії (санкції) «The Russia (Sanctions)» (EU Exit) Regulations (2019/855) [9]) <https://www.supremecourt.uk/cases/uksc-2024-0055> підтвердив пропорційність і законність подібного публічно-примусового втручання органів влади у приватні майнові права підсанкційних осіб без судового кримінального провадження, виходячи лише з факту зв'язку особи з державою-агресором.

Безоплатність та безкомпенсаційність. На відміну від класичного відчуження майна для суспільних потреб під час воєнного стану (наприклад, військово-квартирна повинність або реквізиція, яка обов'язково передбачає повне наступне або попереднє відшкодування вартості відчуженого майна), примусове вилучення активів держави-агресора або осіб, які сприяють агресії, є повністю безкомпенсаційним. Колишньому власнику вартість майна чи грошових коштів не відшкодовується. Це пов'язано з особливим статусом суб'єкта як правопорушника, чий протиправні дії призвели до виникнення збитків.

Деліктно-компенсаційна першопричина примусово вилучених активів держави-агресора полягає у підставах такого вилучення. Класичні публічні доходи, як-от податки чи збори, покликані покривати загальні витрати публічної влади на виконання її функцій і не пов'язані з виною чи порушеннями з боку платника. Натомість, правовою підставою для мобілізації примусово відчужених активів рф є між-

народно-протиправне діяння (делікт) з боку іноземної держави та її громадян. Відповідно до принципу, встановленого Постійною палатою міжнародного правосуддя у справі *Factory at Chorzów (1927 р.)* [10], будь-яке порушення зобов'язання тягне за собою обов'язок здійснити повне відшкодування завданої шкоди. Цей принцип закріплений також у ст. 31 додатку до Резолюції Генеральної Асамблеї ООН 56/83 від 12.12.2001 р. «Відповідальність держав за міжнародно-протиправні діяння» (*Responsibility of States for Internationally Wrongful Acts*), підготовлений Комісією з міжнародного права ООН [11].

Як доводять у своєму дослідженні І. В. Яковюк та А. Ю. Туренко, держави, що заморозили російські активи за кордоном, мають легітимне право відмовитися від їх повернення як законного контрзаходу доти, доки рф не припинить агресію та повністю не виплатить репарації Україні [3]. Таким чином, вилучення активів є фінансовим відображенням міжнародно-правового делікту.

Суворе цільове призначення використання примусово вилучених активів держави-агресора. Якщо податкові надходження до загального фонду державного бюджету акумулюють всі загальні доходи і спрямовується на фінансування основних, нецільових видатків держави, тобто зазвичай підпорядковуються принципу нецільового використання для фінансування загальних потреб держави без прив'язки до джерела, то кошти від вилучених активів рф мають суворе цільове призначення. Так, відповідно до статті 4 Закону України «Про основні засади примусового вилучення в Україні об'єктів права власності Російської Федерації та її резидентів» вилучені в об'єкти права власності рф та її резидентів у вигляді державних облигацій України та державних деривативів підлягають переказу/зарахуванню на рахунок у цінних паперах Міністерства фінансів України для подальшого погашення та анулювання; кошти від погашених та анульованих державних облигацій України та державних деривативів, а також нараховані як дохід за державними облигаціями України та державними деривативами до моменту їх погашення та анулювання, перераховуються до Державного бюджету України та спрямовуються до фонду ліквідації наслідків збройної агресії. У свою чергу, відповідно до Порядку використання коштів фонду ліквідації наслідків збройної агресії, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 10 лютого 2023 р. № 118 [12], кошти фонду спрямовуються на 4 напрями: а) компенсацію за знищений/пошкоджений об'єкт житлового призначення; б) завершення проєктів (об'єктів, заходів), реалізація яких у попередніх бюджетних періодах здійснювалася за рахунок коштів фонду ліквідації наслідків збройної агресії; в) відновлення об'єктів

інфраструктури, пов'язаних з наданням послуг з водопостачання, водовідведення, виробництва теплової енергії, теплопостачання, електропостачання; г) відновлення пошкоджених об'єктів житлового призначення. Крім того, створено державне підприємство «Національний фонд інвестицій України», основною метою якого є провадження господарської діяльності з використанням об'єктів, примусово вилучених відповідно до Закону України «Про основні засади примусового вилучення в Україні об'єктів права власності Російської Федерації та її резидентів» [13]. І такий механізм спрямування передбачено лише для одного виду вилучених активів рф відповідно до Закону України «Про основні засади примусового вилучення в Україні об'єктів права власності Російської Федерації та її резидентів». Отже, прослідковується відсутність єдиної законодавчої моделі врегулювання статусу примусово вилучених активів країни-агресора, що зумовлює фрагментарність їх бюджетного обліку, невизначеність бюджетної класифікації таких доходів, неузгодженість повноважень державних органів, що відповідають за реєстрацію переходу права власності, та несе ризики непрозорого використання, а тому вимагає розробки спеціальних правових механізмів цільового спрямування [2].

Сучасний правовий та фінансовий інструментарій дозволяє структурувати такі публічні доходи від вилучених активів рф та її резидентів за трьома основними напрямками: 1) національне примусове вилучення, 2) прибутки від управління замороженими активами за кордоном, 3) міжнародні кредитні, грантові механізми та міжнародна фінансова допомога під заставу доходів від російських активів.

Національне примусове вилучення можливе в межах двох механізмів: а) відповідно до Закону України «Про основні засади примусового вилучення в Україні об'єктів права власності Російської Федерації та її резидентів»; б) відповідно до Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо підвищення ефективності санкцій, пов'язаних з активами окремих осіб» та Закону України «Про санкції».

Відповідно до Закону України № 2116-IX вилученню підлягають активи рф (як держави) та активи компаній, які працювали в Україні відповідно до національного законодавства, чий засновник (учасник) прямо чи опосередковано є рф як держава або юридична особа, бенефіціаром або засновником (учасником, акціонером) якої є рф. До таких активів відноситься рухоме і нерухоме майно (квартири, земельні ділянки, автомобілі, будинки, офіси тощо), кошти, вклади у банках, цінні папери, корпоративні права, інші активи, що перебувають (зарєєстровані) на території України та безпосередньо або через

афілійованих осіб належать рф та її резидентам. Для цього Кабінет Міністрів України готує проект рішення про примусове вилучення об'єктів права власності рф і її резидентів та подає його Раді національної безпеки і оборони України (РНБО), після чого Президент України підписує указ, який вводить це рішення в дію.

Відповідно до Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо підвищення ефективності санкцій, пов'язаних з активами окремих осіб» та Закону України «Про санкції» запроваджено новий вид санкцій, яким є «стягнення в дохід держави активів, що належать фізичній або юридичній особі, а також активів, щодо яких така особа може прямо чи опосередковано (через інших фізичних або юридичних осіб) вчиняти дії, тотожні за змістом здійсненню права розпорядження ними» [14]. Ця санкція може бути застосована лише за рішенням Вищого антикорупційного суду (ВАКС) в період дії воєнного стану до фізичних осіб та компаній, які завдали істотної шкоди національній безпеці, суверенітету чи територіальній цілісності України, у тому числі шляхом фінансування, а також сприяння вчиненню таких дій або ухваленню рішень щодо цього. У разі прийняття рішення ВАКС про конфіскацію активів, воно надсилається КМУ для визначення суб'єкта, порядку та способу його виконання. Кабінет Міністрів України, у свою чергу, уповноважений доручити здійснення заходів, пов'язаних із тимчасовим управлінням активами, які підлягають стягненню в дохід держави як санкції, центральному органу виконавчої влади, що забезпечує реалізацію державної політики у сфері виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів (АРМА), Фонду державного майна України, військовим адміністраціям, іншим органам державної влади та навіть суб'єктам господарювання державного сектора економіки.

2. *Прибутки від управління замороженими активами за кордоном (Windfall Profits)*. Близько 200 млрд євро активів Центрального банку рф заморожені у європейських фінансових інституціях (Euroclear – один із найбільших у світі міжнародних центральних депозитаріїв цінних паперів, що базується в Бельгії). Їх пряма конфіскація обмежена державним суверенним імунітетом державних активів, який захищений Конвенцією ООН про юрисдикційні імунітети держав та їх власності 2004 р. [15] та Європейською конвенцією про імунітет держав 1972 р. [16]. Як зазначає дослідник Н. Т. Пинда, перехід від простого заморожування до повної конфіскації основного тіла суверенного капіталу блокується дією міжнародних принципів імунітету та ризиками для глобальної фінансової стабільності [4]. Тому ЄС розробив концепцію надприбутків (windfall profits). Доходи, на-

копичені від інвестування заморожених активів депозитаріями, юридично не належать ЦБ рф. Оскільки надприбутки депозитарію Euroclear зумовлені війною в Україні і запровадженими санкціями (якби не санкції, то доходи від російських активів були б передані рф без подальшого реінвестування), це спонукає до висновку, що Україна заслуговує отримати більшу частину цих доходів [5]. У рішенні держав ЄС від 29 січня 2024 року було затверджено відокремлення цих надприбутків та створення механізму їх спрямування на фінансову допомогу та відбудову України [17].

3. *Міжнародні кредитні та грантові механізми під заставу доходів (ERA Loans)*. Найбільш масштабним механізмом використання зарубіжних російських активів стала ініціатива країн G7 та Європейського Союзу під назвою Extraordinary Revenue Acceleration Loans (ERA), погоджена у червні 2024 року [18]. В межах цього механізму Україні надається макрофінансова підтримка у вигляді кредитів загальним обсягом близько 90 млрд доларів США.

Фінансово-правова специфіка ERA Loans полягає в тому, що обслуговування, сплата відсотків та тіла цих позик здійснюється винятково за рахунок майбутніх надходжень від відсотків та прибутків, що генеруються замороженими суверенними активами рф у депозитаріях держав-партнерів. Це перетворює російські активи на довгострокову фінансову заставу, яка забезпечує капіталізацію міжнародної допомоги Україні без прямого конфіскаційного вилучення самих резервів ЦБ рф на поточному етапі. Такий підхід узгоджується з міжнародним звичаєвим правом про контрзаходи (countermeasures), закріпленим у статтях 22 та 54 ARSIWA [11]. За рахунок цих активів також можна виконувати судові та арбітражні рішення на користь приватних підприємств, які постраждали від дій рф [19]. Існує можливість подолання імунітету через інвестиційний арбітраж на основі Двосторонніх інвестиційних угод (навіть після втрати ними чинності) [20] та доктрину некомерційного використання активів (зокрема, прецеденти Верховного суду Швеції [21] та суду Бельгії щодо активів суверенних фондів добробуту Казахстану [22]).

Для точної фінансово-правової ідентифікації примусово відчужених активів держави-агресора як нового виду публічних доходів, проведемо їх порівняльний аналіз із традиційними категоріями доходів публічного сектора.

Щодо відмінності від податків, то слід наголосити, що податкові надходження спираються на конституційний обов'язок громадян і бізнесу брати участь у фінансуванні держави за принципом солідарності та залежно від рівня доходів. Вони є плановими та регулярними. Примусово вилучені активи мають характер санкції, накладаються на іноземного

суб'єкта через конкретну провину (делікт) і мають винятково епізодичний (подієвий) характер. Вони не створюють податкового навантаження на національну економіку.

Щодо відмінності від штрафів та конфіскацій у кримінальному судочинстві. Традиційні кримінальні або адміністративні штрафи та конфіскації є реакцією на порушення внутрішнього законодавства і застосовуються до суб'єктів національного права після завершення повного кримінального процесу. Цей вид вилучених активів як публічних доходів має своє найменування та код згідно з класифікацією доходів Державного бюджету України – кошти від реалізації майна, конфіскованого за рішенням суду (крім майна, конфіскованого за вчинення корупційного та пов'язаного з корупцією правопорушення), код 24010000. Примусове вилучення активів країни-агресора спирається на норми міжнародного права і може здійснюватися у позакримінальному (адміністративному чи санкційному) порядку, навіть за відсутності кримінального провадження, виходячи з факту зв'язку власника з державою-агресором (як це продемонстровано у британській справі *Dalston Projects* щодо яхти *Phi* [8]).

Щодо відмінності від класичних репарацій, необхідно звернути увагу, що вони виплачуються державою-агресором на підставі добровільної згоди або укладеного після завершення війни мирного договору. Натомість примусове вилучення активів країни-агресора здійснюється в односторонньому порядку постраждалою державою (або її союзниками) без згоди агресора безпосередньо під час триваючого воєнного конфлікту. Крім того, вилучення активів олігархів та приватних компаній долає межу між

державною та приватною відповідальністю, що не є характерним для класичних міждержавних репарацій.

Висновки. Дослідження фінансово-правової природи примусово вилучених активів держави-агресора дозволяє дійти висновку, що ці активи є унікальним видом неподаткових надходжень публічно-примусового характеру. Їх визначальними ознаками є примусовість акумуляції, повна безкомпенсаційність для власника, деліктна першопричина та цільовий характер використання отриманих ресурсів. З огляду на специфічну деліктно-компенсаційну природу та суворий цільовий вектор витрат, ці надходження мають суттєві відмінності від класичних податків, штрафів чи традиційних репарацій.

Сучасна структура цих надходжень складається з трьох ключових елементів: національного примусового вилучення майна та корпоративних прав на території України; надприбутків (*windfall profits*) від закордонних заморожених активів; та міжнародних позик, залучених під гарантії майбутніх відсоткових доходів від активів рф (ERA Loans).

Для отримання максимальної системності правового регулювання та бюджетного обліку цих ресурсів в Україні вбачається за доцільне внести зміни до Бюджетного кодексу України, запровадивши в структурі неподаткових надходжень окрему категорію під назвою «санкційно-компенсаційні доходи», що дозволить чітко розмежувати ці надходження від звичайних доходів бюджету, забезпечити повну прозорість їхнього використання перед міжнародними донорами та гарантувати фінансування винятково тих цілей, що пов'язані з ліквідацією наслідків російської агресії.

ЛІТЕРАТУРА

1. Захаров С. В. Публічні доходи від примусово вилучених активів: класифікація, бюджетний облік і цільове призначення. *Нове українське право*. 2025. № 4. С. 192–200. DOI: <https://doi.org/10.51989/NUL.2025.4.23>.
2. Захаров С. В. Примусове вилучення активів держави-агресора: від теорії до правозастосовної практики. *Економічна теорія та право*. 2025. № 2 (61). С. 119–136. DOI: <https://doi.org/10.31359/2411-5584-2025-61-2-119>.
3. Яковюк І. В., Туренко А. Ю. Конфіскація російських активів для відновлення України: правові проблеми реалізації. *Проблеми законності*. 2023. № 161. С. 6–25. DOI: <https://doi.org/10.21564/2414-990X.161.277365>.
4. Пинда Н. Т. Конфіскація заморожених активів держави-агресора як інструмент відшкодування збитків: міжнародно-правові аспекти. *Соціальний розвиток: економіко-правові проблеми*. 2025. № 9. URL: <https://www.eu-scientists.com/index.php/sdel/article/view/426/414>. DOI: <https://doi.org/10.70651/3083-6018/2025.9.24>.
5. Хутор Т., Карнаух Б., Климосюк А., Рябченко Т. Використання заморожених російських активів як інструмент примусових репарацій для відшкодування шкоди, завданої агресією росії. *Інститут законодавчих ідей*. 2023. URL: <https://izi.institute/media/analysts/pdf/2025/01/27/analytys1.pdf>
6. Про основні засади примусового вилучення в Україні об'єктів права власності Російської Федерації та її резидентів: Закон України від 03.03.2022 р. № 2116-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2116-20#Text>
7. Про санкції: Закон України від 14.08.2014 р. № 1644-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1644-18#Text>
8. *Dalston Projects Ltd & Eugene Shvidler v. Secretary of State for Transport; Shvidler v. Secretary of State for Foreign, Commonwealth and Development Affairs*, [2024] EWCA Civ 172 (Court of Appeal of England and Wales, March 1, 2024). URL: <https://www.supremecourt.uk/cases/uksc-2024-0045>

9. The Russia (Sanctions) (EU Exit) Regulations 2019, SI 2019/855 (UK). URL: <https://www.legislation.gov.uk/uksi/2019/855/contents>
10. Factory at Chorzów (Germany v. Poland), P.C.I.J. (ser. A) No. 9 (July 26, 1927). URL: <https://jsumundi.com/en/document/decision/en-factory-at-chorzow-jurisdiction-judgment-tuesday-26th-july-1927>
11. Responsibility of States for internationally wrongful acts (ARSIWA). United Nations. International Law Commission. 2001. URL: https://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/draft_articles/9_6_2001.pdf
12. Порядок використання коштів фонду ліквідації наслідків збройної агресії: постанова Кабінету Міністрів України від 10 лютого 2023 р. № 118. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/118-2023-%D0%BF#n10>
13. Про утворення державного підприємства «Національний фонд інвестицій України»: Постанова Кабінет Міністрів України від 31 березня 2021 р. № 295. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/295-2021-п#top>
14. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо підвищення ефективності санкцій, пов'язаних з активами окремих осіб: Закон України від 12 травня 2022 року № 2257-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2257-20?find=1&text=%D1%81%D1%82%D1%8F%D0%B3%D0%BD%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F+#Text>
15. United Nations Convention on Jurisdictional Immunities of States and Their Property of 2 December 2004. United Nations Treaty Series. Vol. 2945. URL: <https://treaties.un.org>
16. European Convention on State Immunity of 16 May 1972. European Treaty Series. No. 74. URL: <https://www.coe.int>
17. Council Regulation (EU) 2024/576 of 12 February 2024 amending Regulation (EU) No 833/2014 concerning restrictive measures in view of Russia's actions destabilising the situation in Ukraine. ST/5438/2024/INIT. OJ L, 2024/576, 14.2.2024. URL: <http://data.europa.eu/eli/reg/2024/576/oj>
18. G7 Finance Ministers' Statement on Extraordinary Revenue Acceleration (ERA) Loan Initiative. Washington, DC, 25 October 2024. URL: <https://www.g7italy.it/wp-content/uploads/G7-Finance-Ministers-Statement-on-Extraordinary-Revenue-Acceleration-ERA-Loan-Initiative.pdf>
19. Козаченко В., Хірт Тарі М., Головань Є. Юридичні питання щодо примусового виконання судових рішень або визнаних державою арбітражних рішень із використанням російських активів, арештованих або заморожених державами. *Fortior Law*. 09.08.2024. URL: <https://fortiorlaw.com/ua/news/iurydychni-pytannia-shchodoprumusovoho-vykonannia-sudovykh-rishen-abo-vyznanykh-derzhavoiu-arbitrazhnykh-rishen-iz-vykorystanniamrosiiskykh-aktyviv-areshtovanykh-abo-zamorozhenykh-derzhavamy/>
20. Угода між Кабінетом Міністрів України і Урядом Російської Федерації про заохочення та взаємний захист інвестицій від 27.11.1998 р. (втрата чинності від 27.01.2025). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/643_101#Text
21. The Russian Federation v. Sedelmayer. Case No. Ö 6170–10 (Supreme Court of Sweden, July 1, 2011). URL: <https://jsumundi.com/en/document/decision/en-mr-franz-sedelmayer-v-the-russian-federation-decision-of-the-swedish-supreme-court-friday-1st-july-2011>
22. Republic of Kazakhstan v. Stati. Brussels Court of Appeal (Belgium, 2021). URL: <https://jsumundi.com/fr/document/decision/en-ascom-group-s-a-anatolie-stati-gabriel-stati-and-terra-raf-trans-traiding-ltd-v-republic-of-kazakhstan-judgment-of-the-brussels-court-of-appeal-tuesday-29th-june-2021>

REFERENCES

1. Zakharov, S. V. (2025). Public revenues from forcibly seized assets: Classification, budget accounting and target purpose. *Nove Ukrainske Pravo*, (4), 192–200. <https://doi.org/10.51989/NUL.2025.4.23> [in Ukrainian].
2. Zakharov, S. V. (2025). Forced seizure of assets of the aggressor state: From theory to law enforcement practice. *Ekonomichna Teoriia ta Pravo*, (2), 119–136. <https://doi.org/10.31359/2411-5584-2025-61-2-119> [in Ukrainian].
3. Yakoviuk, I. V., & Turenko, A. Yu. (2023). Confiscation of Russian assets for the recovery of Ukraine: Legal problems of implementation. *Problemy Zakonnosti*, (161), 6–025. <https://doi.org/10.21564/2414-990X.161.277365> [in Ukrainian].
4. Pynda, N. T. (2025). Confiscation of frozen assets of the aggressor state as a tool for compensation of damages: International legal aspects. *Sotsialnyi Rozvytok: Ekonomiko-Pravovi Problemy*, (9). <https://doi.org/10.70651/3083-6018/2025.9.24>. [in Ukrainian].
5. Khutor, T., Karnaukh, B., Klymosiuk, A., & Riabchenko, T. (2023). *Use of frozen Russian assets as a tool of forced reparations to compensate for damage caused by Russian aggression*. Instytut Zakonodavchykh Idei. <https://izi.institute/media/analysts/pdf/2025/01/27/analytycs1.pdf> [in Ukrainian].

6. Verkhovna Rada of Ukraine. (2022). *On the basic principles of forced seizure in Ukraine of property rights of the Russian Federation and its residents* (Law of Ukraine No. 2116-IX). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2116-20#Text> [in Ukrainian].
7. Verkhovna Rada of Ukraine. (2014). *On sanctions* (Law of Ukraine No. 1644-VII) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1644-18#Text> [in Ukrainian].
8. *Dalston Projects Ltd & Eugene Shvidler v. Secretary of State for Transport; Shvidler v. Secretary of State for Foreign, Commonwealth and Development Affairs*, EWCA Civ 172 (Court of Appeal of England and Wales, March 1, 2024).
9. *The Russia (Sanctions) (EU Exit) Regulations 2019*, SI 2019/855 (UK).
10. *Factory at Chorzów (Germany v. Poland)*, P.C.I.J. (ser. A) No. 9 (July 26, 1927).
11. International Law Commission. (2001). *Responsibility of States for internationally wrongful acts (ARSIWA)*. United Nations. https://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/draft_articles/9_6_2001.pdf.
12. Cabinet of Ministers of Ukraine. (2023). *Procedure for using the funds of the fund for liquidation of the consequences of armed aggression* (Resolution No. 118). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/118-2023-%D0%BF#n10> [in Ukrainian].
13. Cabinet of Ministers of Ukraine. (2021). *On the establishment of the state enterprise «National Investment Fund of Ukraine»* (Resolution No. 295). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/295-2021-n#top> [in Ukrainian].
14. Verkhovna Rada of Ukraine. (2022). *On amendments to certain legislative acts of Ukraine on increasing the effectiveness of sanctions related to the assets of individuals* (Law of Ukraine No. 2257-IX). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2257-20?find=1&text=%D1%81%D1%82%D1%8F%D0%B3%D0%BD%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F+#Text> [in Ukrainian].
15. *United Nations Convention on Jurisdictional Immunities of States and Their Property of 2 December 2004*. United Nations Treaty Series, Vol. 2945.
16. *European Convention on State Immunity of 16 May 1972*. European Treaty Series, No. 74.
17. Council Regulation (EU) 2024/576 of 12 February 2024 amending Regulation (EU) No 833/2014 concerning restrictive measures in view of Russia's actions destabilising the situation in Ukraine, ST/5438/2024/INIT. *Official Journal of the European Union*, L, 2024/576. <http://data.europa.eu/eli/reg/2024/576/oj>
18. G7 Finance Ministers. (2024). *Statement on Extraordinary Revenue Acceleration (ERA) Loan Initiative*. Washington, DC. <https://www.g7italy.it/wp-content/uploads/G7-Finance-Ministers-Statement-on-Extraordinary-Revenue-Acceleration-ERA-Loan-Initiative.pdf>
19. Kozachenko, V., Khirt Tari, M., & Holovan, Ye. (2024, August 9). Legal issues regarding the forced execution of court decisions or state-recognized arbitral awards using Russian assets seized or frozen by states. *Fortior Law*. <https://fortiorlaw.com/ua/news/iurydychni-pytannia-shchodo-prymusovoho-vykonannia-sudovykh-rishen-abo-vyznanykh-derzhavoiu-arbitrazhnykh-rishen-iz-vykorystanniam-rosiiskykh-aktyviv-areshtovanykh-abo-zamorozhenykh-derzhavamy/> [in Ukrainian].
20. Cabinet of Ministers of Ukraine. (1998). *Agreement between the Cabinet of Ministers of Ukraine and the Government of the Russian Federation on the promotion and mutual protection of investments of November 27, 1998* (terminated on January 27, 2025). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/643_101#Text [in Ukrainian].
21. *The Russian Federation v. Sedelmayer*, Case No. Ö 6170–10 (Supreme Court of Sweden, July 1, 2011) [in Swedish].
22. *Republic of Kazakhstan v. Stati*, Brussels Court of Appeal (Belgium, 2021) [in French].

YEFREMOVA KATERYNA

Ph.D, Senior Researcher, Associate Professor of the Department of Financial Law,
Yaroslav Mudryi National Law University
ORCID 0000-0002-1917-9691

DEMENKO OLEKSANDR

2nd Ph.D, Senior Researcher, Associate Professor of the Department of Financial Law,
Yaroslav Mudryi National Law University
ORCID 0009-0005-4992-9907

DAMIRCHIEV MUSHFIK

2nd Ph.D, Professor, Associate Professor of the Department of Financial Law,
Yaroslav Mudryi National Law University
ORCID 0000-0002-9734-7988

THE FINANCIAL AND LEGAL NATURE OF ASSETS COMPULSORILY SEIZED FROM THE AGGRESSOR STATE

Problem setting. The large-scale freezing of sovereign and private assets of the Russian Federation abroad and within Ukraine has triggered an intense legal debate regarding the legitimacy of their forced seizure and integration into the public finance system. Currently, financial law lacks a unified conceptual model that clearly defines the legal nature, structure, and budget classification of these specific non-tax revenues. This creates significant risks of fragmented budgetary accounting, inconsistent institutional mandates, and legal vulnerability of these funds against claims of state sovereign immunity in foreign jurisdictions.

Analysis of recent research and publications. Despite the extreme relevance of this topic for Ukraine, there is currently very little research on the classification, budgetary accounting, and intended use of such forcibly seized assets. One notable exception is S. V. Zakharova, who studies the financial and legal nature of public revenues arising from the forcible seizure of assets belonging to an aggressor state.

The purpose of this article is to examine the financial and legal nature of assets forcibly seized or alienated from an aggressor state as a unique type of non-tax revenue of a public and coercive nature, to analyze their internal structure, and to identify their key differences from other traditional sources of public finance.

Article's main body. The article explores the financial and legal nature of forcibly seized and alienated assets of the aggressor state and its residents as a unique category of non-tax public revenues. The authors establish that these sub-budgetary inflows possess four distinct markers: public-compulsory collection, non-compensatory nature, delict-compensatory root cause, and strict ear-marked utilization. The contemporary structural framework of these revenues is categorized into three paths: domestic asset forfeiture (via sanction mechanisms and special legislation), windfall profits generated from frozen assets abroad (e.g., Euroclear repository), and international credit initiatives backed by future interest revenue (G7 ERA Loans). Through a comparative analysis, the paper delineates these revenues from traditional taxes, criminal forfeitures, and classical reparations. The study highlights the lack of a unified legislative standard in Ukraine, leading to fragmented accounting and non-transparent execution.

Conclusions and prospects for development. Assets forcibly seized from an aggressor state constitute a unique type of non-tax revenue of a public and coercive nature. Their defining characteristics include the coercive nature of their acquisition, the complete lack of compensation for the owner, a tortious cause, and the earmarked nature of the use of the resources obtained.

To ensure the greatest possible consistency in the legal regulation and budgetary accounting of these resources in Ukraine, it is deemed appropriate to amend the Budget Code of Ukraine, by introducing a separate category within the structure of non-tax revenues called "sanctions and compensation revenues". This will allow for a clear distinction between these revenues and ordinary budget revenues, ensure full transparency of their use to international donors, and guarantee that funding is directed exclusively toward objectives related to addressing the consequences of Russian aggression.

Keywords: financial law, public finance, public revenue, seized assets of the aggressor state, budget, legal regime, legal regulation, non-tax revenue.

За ДСТУ 8302:2015 цю статтю слід цитувати:

Єфремова К. В., Деменко О. Є., Дамірчєв М. І. Фінансово-правова природа примусово вилучених активів держави-агресора. *Право та інновації*. 2026. № 2 (54). С. 135–142. [https://doi.org/10.37772/2518-1718-2026-2\(54\)-18](https://doi.org/10.37772/2518-1718-2026-2(54)-18).

Дата подання автором: 12.05.2026

Дата прийняття після рецензування: 22.05.2026

Дата опублікування: 15.06.2026